

11+

Середні віки: день у княжому Києві

СТОРИЯ

www.storiya.info

Середні віки: день у княжому Києві

Засновниця читацької онлайн-платформи «Сторія» **Олеся Божко**

Автор **Владислав Береговий**

Головна редакторка **Юлія Журлакова**

Літературна редакторка, авторка рубрики

«Читай і мову вивчай!» **Юлія Гарюнова**

Верстка **Анастасія Бишовець**

Дизайн **Віталій Войтуль**

Фото wikipedia.org, st-sophia.org.ua, gazeta.ua

www.storiya.info

Матеріали розроблені ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» за технічної підтримки ООН Жінки в Україні та за фінансування Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги ООН (WPHF). Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги Організації Об'єднаних Націй (WPHF), але це не означає, що висловлені в ній погляди та вміст є офіційно схваленими або визнаними з боку Організації Об'єднаних Націй.

Усі зображення, інформація і торговельні марки використовуються як ілюстрації з навчальною метою та не мають рекламного характеру. Усі матеріали, які розміщені на веб-сайті www.storiya.info, а також будь-які інші матеріали, що розповсюджуються за допомогою цього сайту і з цього сайту (зокрема зображення, відеоролики і тексти) належать ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» та захищені авторським правом. Несанкціоноване використання цих матеріалів, повне або часткове копіювання, збереження, зміна і поширення (для будь-яких цілей) без письмової згоди ГО «ПРОСТІР ЗНАНЬ» заборонено. © 2023 «Сторія».

Що виринає у твоїй уяві, коли чуєш про Середні віки? Королі, лицарі, турніри, гамірливі ярмарки, селяни в полі, кам'яні замки, собори з вітражами... І мабуть, усе це десь на заході Європи? У середньовічній Англії чи Франції? А що ж в Україні? Ну ж бо подивимося!

Середні віки — історичний період (приблизно 500 – 1500 рр.), що умовно розпочинається з падіння Західної Римської імперії та завершується наприкінці XV століття. У цей час формувалися європейські народи та держави.

Уяви, що ми опинилися в XI столітті. На Дніпрових пагорбах видніється місто, оточене високим муром. Це **Київ** — найбільше та найбагатше місто українських земель того часу. Ходімо ближче.

Золоті ворота на макеті Києва X - XIII ст.
Авторка Дінора Мазюкевич

Біля головної брами досить людно. Вартові окидають пильним оком подорожніх. Глянули й на нас із тобою. Добре, що накинули на плечі широкі плащі-корзно та не маємо нічого зайвого, що б могло викликати підозру.

Мініатюра з Радзивіллівського літопису. Закладення Пирогощі (церкви)

Тож спокійно заходимо разом з усіма до міста через **Золоті Ворота**. Їх звів князь **Ярослав Мудрий**. Саме він зараз сидить на престолі Русі, розбудовує державу та налагоджує дружні відносини з іншими європейськими монархами.

Монарх — особа, що править державою й влада якої найчастіше передається в спадок.

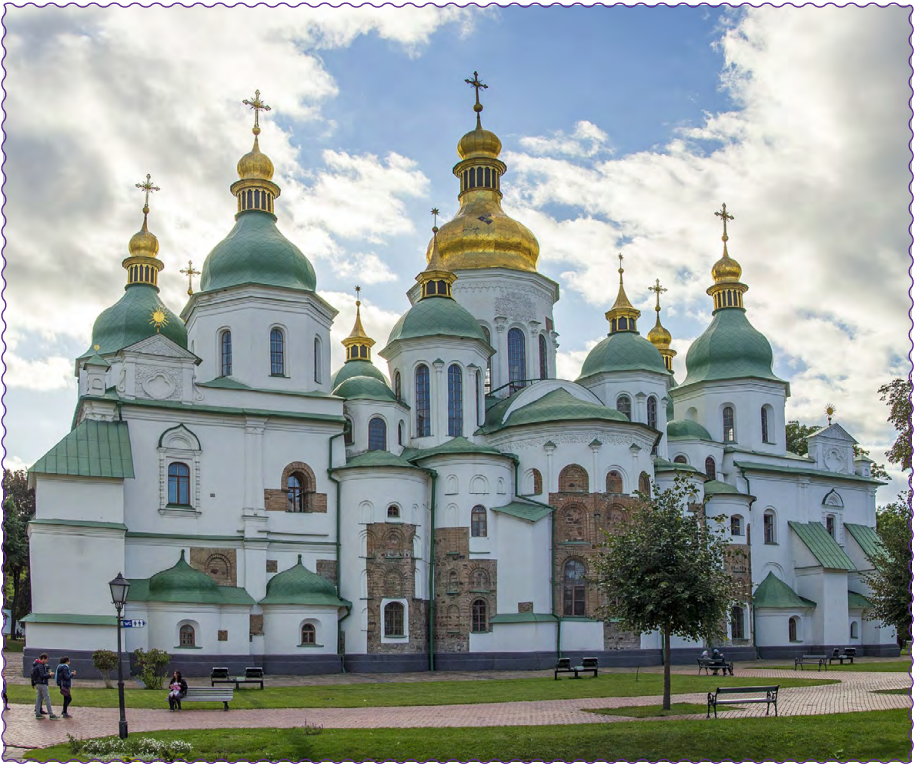

Сучасна реконструкція Золотих Воріт

Зазвичай у центрі середньовічних міст стояв кам'яний храм — великий християнський собор. Що він більший та гарніший, то краще йдуть справи в державі, й, відповідно, у її правителя.

Перший кам'яний храм у Києві заклав князь **Володимир Великий**, батько Ярослава, коли хрестив Русь. Це храм Успіння Пресвятої Богородиці, більше відомий як **Десятинна церква**. А ще він розпочав будівництво **Софійського собору**, яке завершив Ярослав Мудрий.

Поглянь, це справді велична споруда!

Софійський собор сьогодні

Софійський собор збудований за прикладом храму Святої Софії в Константинополі, столиці Візантії. Володимир Великий, який прийняв християнство за візантійським зразком, міцно укріпив культурні та політичні зв'язки із цією державою. Та ще й родинні — одружився із сестрою візантійського імператора Василя II Анною Багрянородною.

Візантійська імперія — високорозвинена християнська держава часів Середньовіччя, що була сусідкою Русі біля Чорного моря. Сьогодні на території колишньої імперії знаходяться такі країни, як Туреччина, Греція та інші.

Зайдімо всередину. Підніми погляд догори. Бачиш ці гарні, але трохи тьмяні зображення святих на стінах? Це **фрески** — картини, намальовані на вологій штукатурці. Як не дивно, вони зберезуться й через тисячу років. Тож як захочеш побачити їх іще раз, завітай до Софійського собору в сучасному Києві.

Інтер'єр Софійського собору Києва

Та повернімося в минуле. На одній із фресок видряпані якісь зображення та написи різними мовами: церковнослов'янською, грецькою, латинською та іншими.

Графіті Софії Київської — малюнки та написи на стінах Софійського собору, створені як звичайними відвідувачами храму, так і самими церковними служителями. Автори графіті коротко описували важливі події, зверталися з проханнями до святих або ж просто видряпували свої імена.

Аж ось нашу увагу привертає дивовижна **мозаїка** в центральній частині храму, над вітарем, — це **Богородиця Оранта**. Зображення Діви Марії, що молиться, викладене із сотні різнобарвних камінців. Для створення цієї мозаїки Ярослав Мудрий найняв найкращих грецьких майстрів на допомогу руським.

Дорогою від Софійського собору ми бачимо ще одну величну будівлю. Це **двір великого князя**. Проходячи повз, ми чуємо спів придворного співака — **менестреля**.

Ілюстрація. Мініатюра, що зображає середньовічних музик. Німецький анонім, XIV століття. Архів мистецтва та історії. Берлін

Можливо, саме сьогодні Ярослав Мудрий приймає іноземних послів та обговорює деталі шлюбу його доньки Анни та французького короля Генріха? Нашу розмову перериває озброєна **князівська дружина**, яка велить нам проходити далі й не затримуватися біля резиденції князя.

Дружина — привілейоване військо князя. “Ті, що воюють” — герцогам, графам, князям та королям, себто феодалам, власникам великих земельних маєтків у середньовічній Європі служило лицарство. Воїни користувалися особливим статусом та несли військову службу, зобов’язуючись ставати на захист володінь свого господаря.

Мініатюра з Радзивілівського літопису. Князь Володимир іде походом на Корсунь зі своєю дружиною

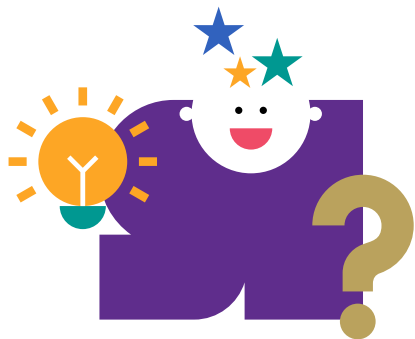
Та ми рухаємося далі в нижню частину міста — **Поділ**. Цей район розташований біля Дніпра. Завдяки цьому велика частина торговців та купців постачають свої товари на човнах прямо по річці. Глянь, яка кількість їх зараз на воді! Саме тому, Поділ — це **місце торгівлі середньовічного Києва**. Тут, на ринку, ми зможемо щось купити та перекусити.

Уже здалеку чути гамір, що здійсмається з ремісничих яток та численних ярмарків. Ого, скільки різних мов! Кого тут тільки немає: хозари, греки, вікінги, себто люди з півночі, — всі вони знаходять вигоду відвідати Київ.

Поруч кремезний чоловік, схоже, вікінг, розкладає на прилавку моржові ікла, дорогоцінний матеріал того часу. Недалеко від нього не менш дужий богатир — кожум'яка — вправляється зі шкірою диких тварин. Поруч до коваля підходять мисливці, їм потрібно замовити гострі ножі для різання м'яса. Далі купці з Візантії продають шовк та інші тканини. Ближче до човнів київські рибалки ставлять відра з рибою. Побажаймо їм вдалих торгів!

А он і ятка, де ми можемо перекусити. Обирай, що тобі до смаку: юшка з риби, печене м'ясо, пшенична каша, а може хочеш в'яленого осетра або окуня?

Що ж, час завершувати нашу мандрівку. Здивував тебе середньовічний Київ?

НАД ЧИМ ПОМІРКУВАТИ

Якби тобі довелося жити в середньовічному Києві, чим би ти займався/займалася?

Які пам'ятки з часів княжої Русі ми можемо побачити й сьогодні?

Що спільного було в усіх держав Середньовіччя?

Які зв'язки Русь підтримувала з державами-сусідами?

ЧИТАЙ
І МОВУ ВИВЧАЙ!

Застарілі слова

Читаючи цей текст про середньовічну столицю, ти натрапив/натрапила на поняття, яких сьогодні вже не існує. Це назви їжі, одягу, споруд, посад людей тощо. Таку лексику ми називаємо **застарілою**. Наприклад, у якому значенні в цьому тексті вживається слово **"дружина"**? Чи таке саме значення слово має сьогодні? Поміркуймо разом!

Слово **"дружина"** у значенні "військо" — **архаїзм**. Сучасне значення слова **"дружина"** — жінка, яка вийшла заміж за чоловіка.

Архаїзми — застарілі слова. Вони називають поняття, які в сучасній мові мають інші назви.

Наприклад:

чоло — лоб, перст — палець, десниця — права рука, ланіти — щоки, уста — губи, піїт — поет.

Спробуй замінити в запропонованому тексті сучасні слова відповідними архаїзмами. Перепиши його і прочитай. Поміркуй, чи змінилося сприйняття тексту.

Поет писав про прекрасну дівчину. Він змальовував її портрет: **щоки, губи, уста, лоб.** Згадував, що на **правій руці, на пальці,** була каблучка.

Тепер ти знаєш більше про застарілу лексику в українській мові

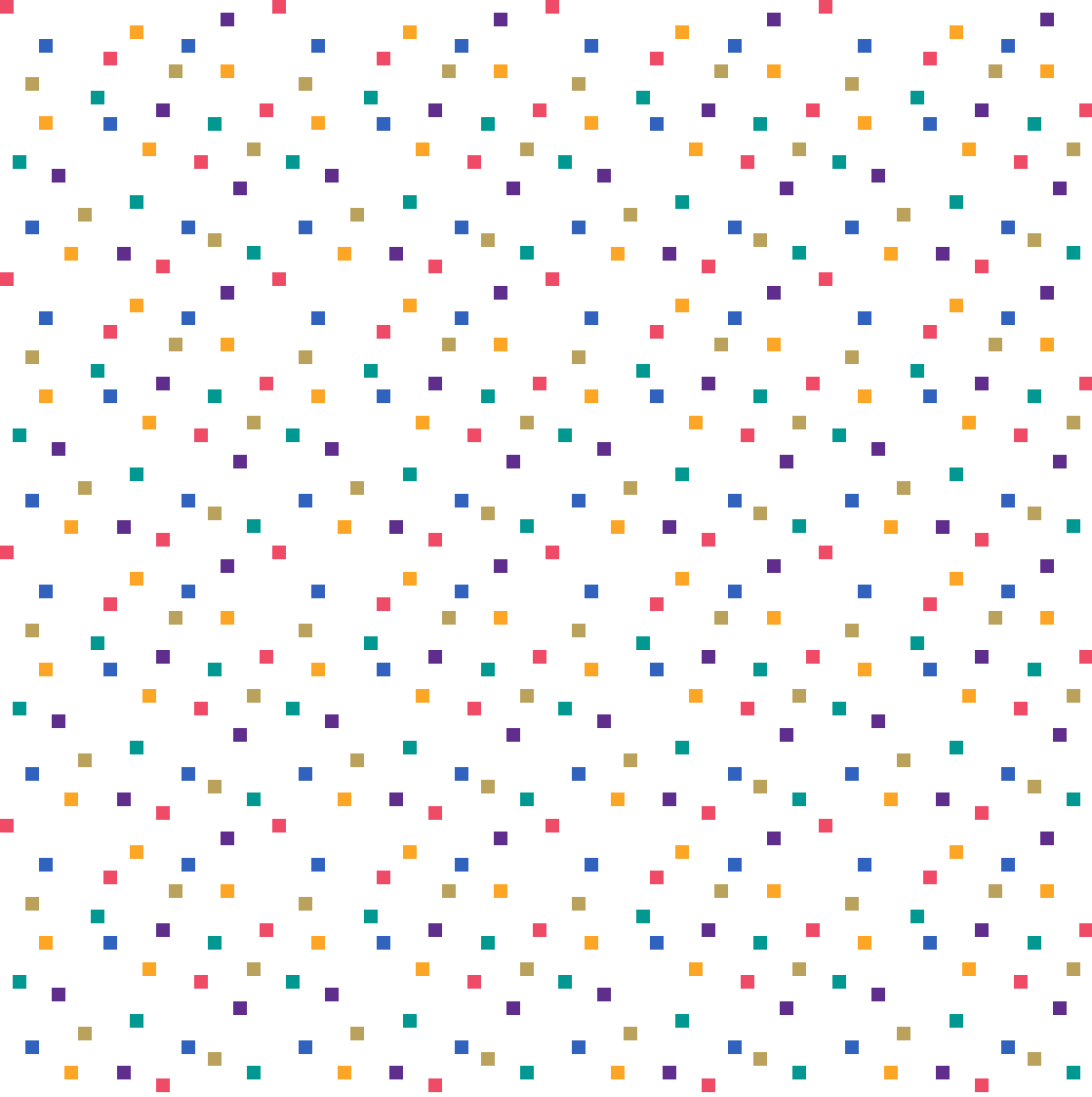
Для твоїх геніальних думок

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

Для твоїх геніальних думок

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

www.storiya.info

© 2023 «Сторія»